

Arapların Gözünden Haçlı Seferleri

AMIN MAALOUF

ÇEV.: ALİ BERKTAY
YAPI KREDİ YAYINLARI
İSTANBUL, 2006
265 S., 16.5 X 24 cm
ISBN: 9750811216

Arap dünyasındaki iflah olmaz parçalanma karşısında, Frenk devletleri en başından itibaren kararlılıkları, savaşçılık değerleri ve görevli dayanışmalarıyla gerçek bir bölgesel güç olarak sivrileceklerdir.

Bağdat otuz ay içinde sekiz kez el değiştirmiş, yani yüz günde bir başındaki yönetici değişmiştir. Dinsel ve kültürel etkenlerin bir önem arz etmediği, komutanların sadece kendi çıkarlarını ve hükümdarlık alanlarını genişletme çabası içerisinde oldukları hatta bu emelleri için Frenklerde ittifak kurdukları da görülmektedir. Ve tüm bunlar Batılı istilacılar fethettikleri topraklardaki varlıklarını sağlamlaştırırken yaşanmıştır.

Frenkler ele geçirdikleri her kalenin ardından bir başkasına saldırırlar. Güçleri durmadan artacak ve sonunda Suriye'nin tamamını işgal edip bu ülkenin Müslümanlarını yerlerinden sürecektir. Ele geçirdikleri bütün yerlerde Müslümanların camilerine tecavüz edecek, türbelerini yıkacak ve evliyaların anıtlarını yerle bir edeceklerdir.

İstilacıların talan ettiği anıtların arasında, Şubat 638'de Kudüs'ü Rumların elinden alan ikinci halife Ömer İbnü'l-Hattab'ın anısına yaptırılmış Ömer camii de vardır. Araplar daha sonraları kendilerinin ve Frenklerin tavrı arasındaki farklılığı göze batırmak için sık sık bu olaya değineceklerdir. O gün halife Ömer meşhur beyaz devesinin üstünde şehre girerken, Kudüs'ün Rum patriği onu karşılamak üzere ilerliyordu. Halife ona tüm şehir sakinlerinin can ve mallarının bağışlandığı konusunda güvence verdikten sonra, kendisine Hıristiyanlığın kutsal yerlerini gezdirmesini istedi. Onlar Kıyamet Kilisesi'nde, yani Kutsal Kabir'deyken namaz vakti gelince, Ömer ev sahibine namazını kılmak için seccadesini nereye serebileceğini sordu. Patrik orada kılabileceğini söyleyince de halife şu cevabı verdi: "Ben bunu yaparsam, yarın Müslümanlar 'Ömer burada namaz kılmıştı' diyerek buraya sahip çıkarlar." Ve seccadesini alıp namazını dışarıda kıldı. İleriyi görmüştü gerçekten, çünkü onun adının verileceği cami tam o namaz kıldığı yere yapıldı. Ama Frenk komutanlar ne yazık ki böyle yüce gönüllü davranmazlar. Zaferlerini anlatılmaz bir kıyımla kutlar, sonra da büyük bir saygı beslediklerini iddia ettikleri şehri vahşice talan ederler.

Vakanüvis Usame ibn Munkiz bir gün şöyle yazar: "Nasil ki güç ve saldırganlık hayvanların bir üstünlüğü ise, Frenkler hakkında bilgi sahibi olan herkes de onları, savaşta, cesaret ve atılganlıktan başka bir üstünlüğü olmayan hayvanlar olarak görmüştür."

"Bu kitap çok basit bir fikirden yola çıkıyor: Haçlı Seferleri'nin tarihini 'öteki cephe'de, yani Arapların tarafında görüldüğü, yaşandığı ve hikâye edildiği biçimde anlatmak. Kitabın hemen hemen tüm içeriği, o çağın Arap tarihçilerinin ve vakanüvislerinin tanıklıklarına dayanıyor."

Onlar Haçlı Seferleri'nden değil, Frenk savaşlarından ve istilalarından söz ederler. Frenkleri (les Francs) ifade etmek için kullanılan sözcüğün yazımı bölgeye, yazara ve çağa göre değişir: Ferenc, Ferencât, İfrenc, İfrencât... Kitapta bu farklı söyleyişleri birleştirmek için en kısa ve asıl önemlisi bugün bile halk dilinde Batılıları, özellikle de Fransızları isimlendirmekte kullanılan sözcük seçilmiştir: Frenk Lübnan asıllı Fransız yazar Amin Maalouf 1983 tarihli bu ilk yapıtında, on birinci yüzyılın sonundan on üçüncü yüzyılın başına kadar devam eden, ancak etkileri ve söylemi günümüze dek uzanan Haçlı Seferleri'ni alışılmışın dışında, egemen tarih anlayışının yerine "öteki"nin gözünden anlatıyor.

Kitap altı kısım ve on dört bölümden oluşmaktadır. Bölümler birbirinin devamından ziyade parçalı bir nitelik arz etmektedir.

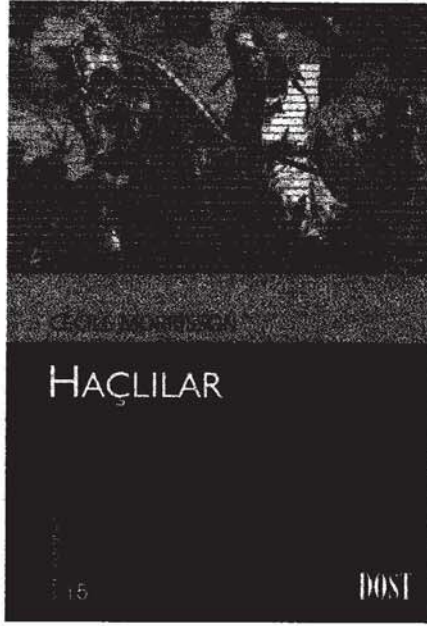
Konması şart olan çok sayıda dipnotla - kaynakçaya, tarihe ve diğer alanlara ilişkin dipnotlar - anlatıyı iyice ağırlaştırmamak için, bu dipnotlar kitabın sonunda, bölüm bölüm verilmiştir. Zaten kitaptaki asıl amaç yeni bir tarih kitabı kaleme almak değildir; amaç Haçlı Seferleri'nin, hem Batı'yı hem de Arap dünyasını şekillendirmiş bugün bile bu iki dünya arasındaki ilişkileri belirleyen bu iki yüzyılın "gerçek romanı"nı, bugüne dek ihmal edilmiş bir bakış açısından kaleme almaktır.

Kitabın sonunda da Haçlı Seferleri ile ilgili notlar ve kaynakçada yer alan eserler ayrıntılı bir şekilde yazılmıştır. Haçlı Seferleri ile ilgili daha çok bilgi edinmek isteyen bu notlardan yararlanabilir. ■

EDİP AKYOL

Haçlılar

CÈCILE MORRISSON

ÇEV.: NERMİN ACAR
DOST KİTABEVİ YAYINLARI,
ANKARA, 2005
143 S., 11.5 X 16.5 cm
ISBN: 975298178X

Dünya tarihinde önemli bir yer tutan Haçlı Seferleri hâlâ o ruhu taşıyan Hıristiyanlarca sıcaklığını korumaktadır. 11 Eylül saldırıları ile yeniden gündeme gelen Haçlı Seferleri, temelde kutsal toprakları kurtarma ve İsa'nın izlerini arama ülküsüne dayanır. "Haçlı Seferi" sözcüğü, haç uğruna savaşma anlamına gelen "Croisade" sözcüğünden gelmekte olup Haçlılar, İsa'nın askerleri olarak adlandırılırlar.

Ciceli Morrisson, Haçlıları genel hatlarıyla beş ana bölümde incelediği bu kitabının birinci bölümünde, Haçlı Seferleri'nin nedenlerini uzak ve yakın nedenler olmak üzere iki ana başlıkta toplamıştır. Uzak nedenleri, seferlerin fikrî (dinî), yakın nedenleri ise seferlerin siyasî boyutu olarak özele indirgeyip derinlemesine incelemektedir.

İkinci bölümde ilk üç seferi ayrıntılı olarak sebep-sonuç bağlamında inceleyen yazar yine bu bölümde İstanbul'da kurulan Latin Devleti'nin kurulma sürecini ele almakla birlikte kutsal toprakların savunulması hakkında bilgi vermektedir.

Seferlerin rotasında meydana gelen sapmaların ele alındığı üçüncü bölüm, beş alt bölümden oluşmaktadır. Bu bölümde Kutsal toprakları ele geçirme arzusunun nasıl bir siyasi kimliğe büründüğü ve Müslümanlara karşı nasıl bir taarruza dönüştüğü işlenmiştir. Diğer seferlerin nedenlerinde ve haçlı ruhunda meydana gelen değişmelere değinen yazar aynı zamanda zayıflama sürecini de ele almıştır. Nûreddin Zengi, Selahaddin Eyyûbî ve Osmanlı Devleti karşısında alınan yenilgilerin Haçlılar üzerindeki etkisi üstünde durmuştur. Haçlı Seferlerinin yapısının ele alındığı dördüncü bölümde ise seferlerin hazırlık aşamasından Kutsal Topraklara varılmasına kadar gelişen süreç ele alınmıştır.

Beşinci ve son bölümde ortaçağ dünyasının -Batı Hıristiyanlarının ve Doğu Müslümanlarının- gözündeki Haçlı Seferi portresine yer verilmiştir.

Haçlılarla ilgili kaynak kitap niteliğindeki bu eser, kutsal olarak kabul edilen savaşın tarihi serüvenini, meydana gelen siyasî çekişmeleri ve seferlerin dîni yönünü gözler önüne seren objektif bir çalışmadır. ■

SELMAN SÜREYYA SUNGUR

Yeni Haçlılar

RAHUL MAHAJAN

ÇEV.: İBRAHİM KAPAKLIKAYA
GELENEK YAYINLARI
İSTANBUL, 2003
207 S., 13.5 X 19.5 cm
ISBN: 9758719769

Amerika, bir dünya dolusu bahane bulup dünyanın her tarafında tam anlamıyla terör estiriyor. Kendi vatandaşlarına yapılmış bir "hak ihlali" saydığı 11 Eylül saldırılarına reaksiyon olarak başladığı söylenen bir dizi operasyonu, binlerce insanlık suçu, sayısız masumun kanını ortaya dökmenin gecikmemesi lazım. Çünkü kaybedilen her an, masum bir cana mal olabilir.

Amerika'nın Büyük Ortadoğu Oyunu'nda (BOO) taşları bir bir ileri sürüyor ve dünyayı hiç takmadan yoluna devam ediyor oluşu, yaptıklarının unutulacağını göstermez. Gerek dünya ülkelerinin, gerekse Amerika'dan muhaliflerin tepkileri, kamuoyunda sürekli yer buluyor. Bazen oldukça güçlü seslendirilen bu tepkilerin, nasıl bir fonksiyon icra ettiğini ilerleyen süreçte göreceğiz.

Rahul Mahajan, Hint kökenli bir Amerikan vatanı. Oldukça muhalif. Ancak bu muhalefeti iyi değerlendirmesini bilen, ve dikkatli çalışmalarla sesini duyuran bir muhalif. Kitabına verdiği ismin de ortaya koyduğu üzere, Amerikan yönetiminin çok sistemli bir şekilde "dünyayı işgal ettiği" görüşünde. Bu, yalnızca Orta-doğu Planları çerçevesinde değerlendirilebilecek bir şey değil. Amerika'nın dünyanın dört bir yanında, terörist besleyen, sonra kendi beslediği kargaya söz geçiremeyen, söz geçiremedikçe daha da saldırganlaşan yapısına dikkat çekiyor. Sadece Afganistan ve Irak'ı ele alarak yapılacak eleştiriler, buralardan başka, onlarca yerde yapılan haksızlıkların görünmesinden başka bir işe yaramayacaktır. Ve tüm bu olanları, 11 Eylül sonrasında bir reaksiyon hareketi olarak görmekse, yapılabilecek en büyük hata. Zira Vietnam başta olmak üzere, kendine muhalefet edebilecek ülkeleri tamamen, içinde muhalefet barındıran ülkeleri de kademe kademe kapana sokmaya çalışan bir dev ile karşı karşıyayız. Afganistan işgalinin yegâne sebebi olarak gösterilen Usame b. Ladin'in teslim edilmemesi hususunda, Amerikan hükümetinin nasıl bir iştiyakla arzu edilenin tam tersine hareketlerde bulunması bu sözümüzü destekler mahiyettedir.

Mahajan, kitapta üç ana soru üzerine odaklanıyor:

- Olaylara, olayların nedenleri ve sonuçlarına ilişkin olarak ABD hükümeti ve önemli medya organları tarafından anlatılan versiyonları ne derece doğruyu yansıtmaktadır?

- Terörizme karşı savaşın, içinde anlaşılabilirliği ve değerlendirilebileceği geniş tarihsel bağlam nedir?

- Afganistan'ın askerî işgali tamamlandıktan sonra ne olacak?

(son maddeden anlaşılacağı üzere henüz Irak işgali ortada yoktur.)

Bu soruları sorduktan sonra, kitap, Amerika'nın saldırıyı başlatma gerekçesini özetle-

yen "Terörizme Karşı Savaş" başlığıyla, 11 Eylül sonrasında, Amerikan ve dünya kamuoyunda yaşanan panik, belirsizlik, bunalım, şiddet ve bu sırada gözden kaçan bir takım hesaplar anlatılıyor. Evet, ortada bir saldırı vardır ve bu saldırı, bir günde olmamıştır. Amerika'nın dünyanın karakol devletliğine soyunmasıyla ve kendi insanı dahil haklarını ihlal ettiği insanların tümünde oluşturduğu antipatiyle ele alınması gereken bir olaydır 11 Eylül. Bir milat olmanın çok çok gerisinde, yalnızca bir sebep sonuç ilişkisinde "sonuç" rolünü oynayabilir.

Amerika, bu saldırıları korku ile karşıladı. Ancak medya-Hükümet elbirliği ile gidişat, ırkçılık bağlamında bir öfkeye dönüştü. Sertleşmenin başladığı yer burası işte. Tüm dünyanın gözleri önünde, olmayacak şartlar sunduğu devletlere saldırıldı. Çünkü kurdun kuzuya saldırmak için bir bahaneye ihtiyacı vardı.

Savaş, başından beri bir medeniyet kavgası olarak lanse edildi. Ancak gözden kaçan şey, medeniyet için yapıldığı söylenen saldırılarda ve sonrasında, insan hakları başta olmak üzere medeniyete dair en temel prensiplerin gözden çıkarılması nasıl mümkün olabilirdi? Masum insanlara havadan saatlerce bomba yağdırmak, "teröristlere yardım ediyor olabilirler" diye onlarca köyü haritadan silmek, gıda ve ilaç taşıyan yardım konvoylarını vurmak ne kadar medeniyetle bağdaşır?

Bağdaşmadığını tüm dünya biliyordu. Ancak küçük devletler silah gücü ile korkutulurken, büyük devletlerle de "stratejik görmezlik" kurallı devreye sokularak, Rusya'nın Çeçenistan'ı, Çin'in Doğu Türkistan'ı aynı muamelelere tabi tutmasına göz yumuldu. Bu yüzden bu derece rahat etmiştir ve ediyordur.

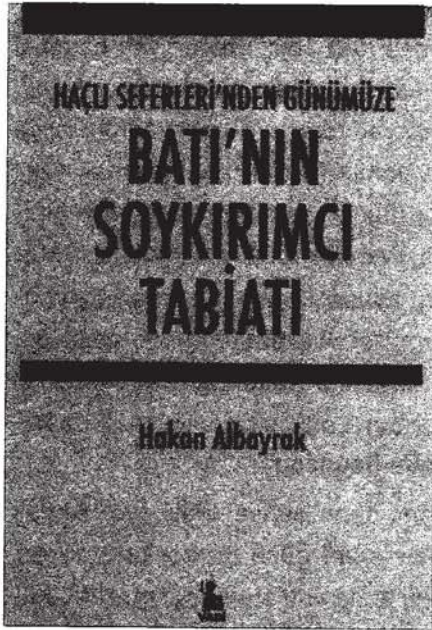
Beyaz Adam, yine kendine bir görev üstlendi ve bu görev "karşıdaki istemese de" gerçekleştirilecek, karşıdakini medenileştirme hareketidir. Ancak ters tepmesini görmek için kâhin olmaya gerek yok; yaşanan tüm olaylar, geçmiş Amerika'nın bugünkü Amerika'ya miras bıraktıklarıdır.

Saldırlardan sonra ve şimdi bu uzun dönem sorunlarını ele almanın tam vaktidir. Büyük bir pazarlığın vakti gelmiştir: Irak'taki elini çek, 1967 öncesi sınırlarına çekilmedikçe İsrail'e desteğini kaldır ve Körfez bölgesini askersizleştir; bunun karşılığında da dünya halklarının el-Kaide türü terörizmin tehdidinin sona erdirmeye gerçek desteğini al. ■

YASİN RAMAZAN

Haçlı Seferlerinden Günümüze Batının Soykırımcı Tabiatı

Hakan ALBAYRAK

VADİ YAYINLARI
ANKARA 2006,
72 S., 13 X 19.5 cm,
ISBN: 9756768738

"Misyonerler Afrika'ya geldiklerinde bizim toprağımız, onların İncil'i vardı. Gözlerimizi kapayıp huşu içinde dua etmemizi söylediler. Gözlerimizi açtığımızda gördük ki topraklarımız onların olmuş, bize de İncil kalmış." (Juma Kenyatta)

New York'taki ikiz kulelerin saldırıya uğradığı ve binlerce sivilin öldürüldüğü 11 Eylül 2001'den beri esen ve şiddeti gittikçe artan Haçlı Rüzgârları, Batı Müslümanlarının dinî hayatını, geleneklerini, mallarını, canlarını ve her şeylerini tehdit ediyor. Gazete ve televizyonlarda "Terörist" diye hedef gösteriliyorlar.

Yazar Hakan Albayrak, Batı'nın İslam'a ve Müslümanlara bakışını özetlediği bu eserde aslında 11 Eylül'den çok daha önce başlamış olan bir süreçten bahsediyor.

Batıdaki genel eğilim zaten yüzlerce yıllık Haçlı zihniyetinin korunması yönündedir. Her şey 1095'te Papa II. Urbanus'un Clement Konsili sırasında yaptığı konuşmayla başlar. Bu konuşma iki yüzyıl sürecek ve Doğu ile Batı'nın bilinçaltılarında silinmez izler bırakacak Haçlı Seferleri'nin habercisidir. Urbanus'un estirdiği kin ve nefret rüzgârına kapılan Avrupalılar hemen harekete geçip Avrupa'daki bütün Yahudi yerleşim birimlerini, "İsa Mesih'in katillerini" diri diri yakarlar.

1096'da Anadolu'yu ve Kudüs'ü "Vahşi" Müslümanlardan geri alıp "esir" "din kardeşlerine" yapılan "işkencelerin" hesabını sormak üzere Doğu'ya doğru büyük bir coşkuyla sefere çıkarlar. Avrupalı dindaşlarından farklı olan birçok Doğulu Hıristiyan topluluğunu kırılıktan geçirirler.

1204 yılında Hıristiyanlıktan sapmakla suçladıkları Bizans'a savaş açıp İstanbul'u yerle bir ederler.

Yazar Albayrak, kendi din kardeşlerine karşı bu kadar acımasız olabilen Haçlıların Anadolu ve Ortadoğu Müslümanlarını 200 yıl boyunca nasıl terörize ettiklerine okuyucunun dikkatini çekiyor.

11 Eylül 2002'deki saldırılardan sonra yükselişe geçen Batı medeniyeti faşizminin, Haçlı zihniyetinin günümüzdeki tezahüründen başka bir şey olmadığını ifade eden yazar, Müslü-

manların fethettikleri yerlerde farklı bir dine, kültüre, medeniyete mensup olan insanlarla karşılaştıklarında hep "nasıl yaparız da bu insanlarla barış içinde yan yana yaşarız?" sorusunu; Frenklerin ise "nasıl yaparız da bize benzemeyen bu insanları yok eder veya onları kendimize benzetiriz." sorusunu sorduklarını söylüyor.

İslam dünyası ile Batı dünyasını karşılaştıran, uygulamadaki farklılıklara tarihten örnekler veren yazarın çok veciz bir tespitine dikkat çekerek kitabın okuyucuya faydalı olmasını umuyoruz.

"Ana yolun Papa II. Urbanus'tan beri zulüm yolu olduğu ve adalet yolunu tercih edenlerin hep marjinal kaldığı Batı'nın aksine, İslam dünyasında anayol hep adalet yolu olmuş ve zulüm yoluna sapanlar marjinal kalmıştır. Yani Frenklerde zulüm kaide, adalet istisna iken, Müslümanlarda adalet kaide, zulüm istisnadır." ■

GÜLTEN DANIS

Haçlılar Kimlerdi?

JONATHAN RILEY-SMITH

CEV.: BERNA KILINÇER
BİLİŞİM YAYINLARI
İSTANBUL, 2005
126 S., 15 X 23 cm
ISBN: 9752711103

Jonathan Riley-Smith, Cambridge Üniversitesinde Ortaçağ ve Kilise Tarihi profesörüdür. Hıristiyanlık, kilise ve haçlı seferleri üzerine yaptığı çalışmalarla dünyaca ünlü birkaç uzmandan birisidir. Bu ve benzeri konularda birçok eseri mevcuttur.

Haçlıların kimler olduğu veya onlara neden haçlı dendiği veya onları haçlı yapan şeyin ne olduğu, Avrupa'da işin uzmanları açısından bile tartışılır bir meseledir. Bir grup; yapılan her dinsel savaşın haçlı seferi olduğunu savunurken, başka bir grup yalnızca Kudüs'ün kurtarılması ya da savunulmasını amaçlayan savaşların haçlı seferi sayılması gerektiğini iddia eder. Yazar ise bu iki görüşü de benimsemiyor. Ona göre, haçlı seferi olarak vaaz edilen, haç-

lı yemini edip haçlı ayrıcalıklarından yararlanan erkek ve kadınlar tarafından yapılan seferler haçlı seferlerini ifade etmektedir. Hiç şüphesiz bu tanım, daha çok ve daha derinlemesine araştırmaları gerekli kılmaktadır. Zira bu tanıma göre, bir yığın insanın belli bir yöne doğru gittiğini tespit etmek yeterli olmayacak, aksine çok eski vaaz ve yemin metinlerine, o konuda bir genelleme yapacak sayıda, ulaşmanız gerekecektir. İşte bu kitap, bu savı ileri süren ve onun doğruluğunu ortaya koymak için çaba sarf eden oldukça işe yarar bir kitaptır ve oldukça nesnel bir biçimde telif edilmiştir.

Mutlak iyi bir tanrı anlayışına sahip olan Hıristiyanlığın, haçlı seferleri için haklı bir neden bulması gerekirdi. Tahmin edileceği gibi, bu sorun savunma mekanizması ve dünya için mutlak iyilik gibi çözümlerle savılacaktı. İsa'nın yetkisini elinde bulunduran papazlar bu çözümü bulmakta, hatta bu savaflara kutsallık atfetmekte de zorluk çekmediler. Savaşa katılanlar kendilerini tanrının emrini yerine getirmiş gibi hissediyorlardı.

Savaş Hıristiyanlık açısından düşünülebilecek en seküler eylemdir. Ancak ne olursa olsun bir seferi haçlı seferi yapan, onu papanın emretmiş olmasıdır. Kitap, bu durumun otorite boşluğuna nasıl yol açtığına ve yetisiz yetkinin ortaya çıkardığı usulsüzlüklere ışık tutmaktadır. Halka dinsel ve duygusal yönü ağır basan vaazlar vermekte hiç zorlanmayan papazlar, onları çeşitli yöntemlerle savaşa ikna etmekte, fakat aynı başarıya savaş stratejisi belirlemede ulaşamadıklarını göstermektedir.

Haçlı savaşlarının düzenlenmesinde yeminden kefarete, finans konularından denetim meselelerine kadar çeşitli konuları, yazar objektif bir şekilde ele almaktadır.

Haçlı seferlerinin sadece Doğu'ya değil İspanya'ya da olabileceğini hatta Müslüman olmayan sekülerlere karşı da bazı seferlerin olduğunu ortaya koyan yazar, Hıristiyanların kimi

zaman kendi içlerindeki sekülerleri, kâfir olarak niteledikleri Müslümanlardan daha tehlikeli gördüklerini ortaya koyar.

Yazar haçlı zihniyetini ortaya koymakta çok önemli gördüğü endüljans terimi üzerinde ayrıca durmaktadır. Ona göre bu terim, haçlı zihniyetinin en temel alamet-i farikasıdır. Ama bütün bunlara rağmen, Jonathan Riley Smith, kariyeri boyunca haçlı seferleri ve onların ifade ettiği fikirleri anlamaya çalışmış olmasına karşın, bunu tam olarak anlayamayacağımızı, o dönemin erkek ve kadınlarının ne düşündüğünü kavrayamayacağımızı ifade eder. Bu yüzden onları olduğu gibi kabul edip bir yargıda bulunmamayı seçer. Kitabının sonunda ise, haçlı seferlerinin kronolojisini, ayrıntılarıyla birlikte görmek mümkündür.

Hıristiyanlık tarihi ve onun başlıca kahramanlarının yanı sıra, Türkiye'de akademik açıdan incelenmeyi şiddetle bekleyen haçlı seferleri konusunda istekli olanlara oldukça hacimli bilgiler sunan ve yeni ufuklara yelken açmaya sebep olabilecek bu kitabı ilgilenenlere tavsiye ediyoruz. ■

YASİN BAYBARA